

พระตำหนักพลเอก
รักษาที่ ๑

ก

895.911
895.911
W 41
H 41

08/07/2563

TUDC

พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๑

กลอนเพลงยาวนิราศ เรื่องรบพม่าที่ท่าดินแดง

พิมพ์ในงานฉลองสุพรรณภูมิท่านเจ้าพระยารามราชมพ ๙

วันที่ ๓๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๔

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๑

กลอนเพลงยาวนิราศ เรื่องรบพม่าที่ท่าดินแดง

พิมพ์ในงานฉลองสุพรรณบัฏท่านเจ้าพระยารามราช

วันที่ ๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๖๕

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒ

08/07/2563

TUDC

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒ
พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒ
พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒ
พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒ

อธิบาย

เรื่องพระราชนิพนธ์นิราศ ฯ ทำดินแดง

เมื่อรัชกาลที่ ๑ พอสว่างกรุงรัตนโกสินทร์สำเร็จ
ในบั้นแสง พ.ศ. ๒๓๒๘ บั้นเองพม่าก็ยกกองทัพ
มาตีเมืองไทย ศักพม่าครั้งบั้นแสงนั้นใหญ่โตกว่า
ที่เคยปรากฏในพงศาวดารมาแต่ก่อน เพราะพม่า
ยกกองทัพมาทุกทาง ทั้งบกขี้น้ำโดยเรือแลที่ศ
ตวันตก ประสงค์จะมีให้ไทยมีโอกาศที่จะต่อสู้
รักษาบ้านเมืองไว้ได้ จำนวนรพลพม่าก็มากกว่า
ไทยราว ๕ ต่อ ๓ แต่ฝ่ายไทยก็ต่อสู้เอาไชย
ชนะได้โดยยุทธวิธี คือปล่อยให้พม่าทำทางอื่น
ตามชอบใจบ้าง เปนแต่ขัดตาทัพหน่วงไว้บ้าง
รวมกำลังไประดมตีกองทัพหลวงของพม่า ซึ่ง
พระเจ้าปะดุงยกมาเอง ทางด่านพระเจดีย์สามองค์
ทัพเดียว ครั้นทัพหลวงของพม่าพ่ายแพ้ กองทัพ

พม่าที่ยกมาทางอื่นก็ถอยหนีไปบ้าง ที่หนีไม่ทัน
กองทัพไทยก็ตีแตกยับเยินไปหมดทุกทัพ พระเจ้า
ปะดุงเสียดูไทยไปในคราวที่กล่าวนี้ มีความอัปยศ
อดสู ด้วยยังไม่เคยรบแพ้ใครมาแต่ก่อน จึงให้
เตรียมกองทัพจะยกมาอีก เห็นว่ากระบวนทัพที่
ยกมาหลายทางอย่างครั้งก่อนเอาไชยชนะไทยไม่ได้
ด้วยขัดข้องในการลำเลียงเสบียงอาหาร กองทัพ
ทั้งปวงจึงไม่สามารถจะทุ่มเทเข้ามาให้ถึงที่มุ่งหมาย
พร้อมกันได้ ในครั้งนั้นคิดจะรวมกำลังยกมาแต่ทาง
ด่านพระเจดีย์สามองค์ทางเดียว แลจะทำสงคราม
เป็นการแรมบับ ตักรุงเทพฯ อย่างเมื่อครั้งพม่าตี
กรุงศรีอยุธยาในคราวหลัง เพราะฉะนั้นพระเจ้าปะดุง
จึงให้กะเกณฑ์เสบียงอาหารขนมารวบรวมไว้ที่เมือง
08/07/2563
TUFC
๒๓๒๕
 เมะตมะแต่ในฤดูฝนเมื่อบมเมะ พ.ศ. ๒๓๒๕
 พอถึงฤดูแล้งก็ให้ประชุมทัพที่เมืองเมะตมะ ให้

ราชบุตรผู้เป็นพระมหาอุปราชาลงมาเป็นนายทัพที่ ๑
มีจำนวนพล ๕๐,๐๐๐ ยกเข้ามาตั้งในแดนไทยตอน
ที่ข้ามเขาบรรทัด ให้มาตั้งยังฉางวางเสบียงอาหาร
รายทาง แลต่อเรือสำหรับกองทัพที่จะยกเข้ามาที่
กรุงเทพ ฯ เมื่อการเตรียมพร้อมแล้วพระเจ้า
ประดิษฐเจ้ายกกองทัพหลวงตามเข้ามา พระมหาอุปรา
ชาจกกองทัพที่ยกเข้ามาเป็น ๓ กอง กองที่ ๑
ให้เมียนหวุ่นคุมพล ๑๕,๐๐๐ มาตั้งที่ตำบลท่าดินแดง
กองที่ ๒ ให้เมียนเมหวุ่นคุมพล ๑๕,๐๐๐ มาตั้งที่
ตำบลสามสบ กองที่ ๓ พระมหาอุปราชาคูมาเอง
จำนวนพล ๒๐,๐๐๐ มาตั้งอยู่ที่ริมลำน้ำแม่กระษัตริย์
ใกล้กับด่านพระเจดีย์สามองค์ เพราะกองทัพพระ
มหาอุปราชายกเข้ามา จะต้องทำการอยู่ในแดน
ข้าศึกนานวัน เกรงว่าไทยจะยกไปตี จึงตั้งค่าย
อย่างมั่นคงหลายค่าย แล้วสร้างสะพานข้ามห้วยธาร
แลทำทางที่จะไปมาถึงกันได้ โดยสะดวกทุก ๆ ค่าย

(๔)

ฝ่ายไทยครั้นทราบว่ามีภัยกองทัพเข้ามาตั้ง
ค่ายมั่นอยู่ที่ปลายน้ำไทรโยคดังกล่าวมา ก็คาด
ความคิดพม่าถูก จึงตกลงว่าจะต้องชิงไปตีพม่า
เสียให้แตกแตกหนี อย่าให้ตั้งทำการอยู่ได้ การ
สงครามจึงจะเบาแรง กองทัพไทยที่ยกไปครั้งนั้น
จำนวนพล ๔๐,๐๐๐ พระบาทสมเด็จพระพุทธ
ยอดฟ้าจุฬาโลกกษัตริย์บรมราชจักรีวงศ์
เสด็จไปทรงบัญชาการศึกเองทั้ง ๒ พระองค์
เสด็จโดยกระบวนเรือจากกรุงเทพฯ ไปจนถึงเมือง
ไทรโยค แล้วยกเป็นกองทัพยกต่อไป พระบาท
สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเสด็จไปตีค่าย
พม่าที่ท่าดินแดง กรมพระราชวังบวรฯ เสด็จไป
ตีค่ายพม่าที่ตำบลสามสบ เข้าตีค่ายพม่าพร้อมกัน
ทั้ง ๒ ทပ် เมื่อวันที่พุธ เดือน ๔ ขุน ๕ ค่ำ บรมเมษ
พ.ศ. ๒๓๒๕ รบกันอยู่ ๓ วัน ถึงวันขึ้น ๗ ค่ำ

เพลาบาย ไทยแหกค่ายพม่าเข้าไปได้ พม่าต่อสู้
 อยู่จนพลบค่ำก็พากันทิ้งค่ายแตกหนี กองทัพไทย
 ไล่ติดตามไปถึง ค่ายพระมหาอุปราชาท่าบลแม่
 กระจับถั่ว พระมหาอุปราชารู้ว่ากองทัพหน้าแตก
 แล้วยุบหนีได้รวดเร็ว ในพงศาวดารพม่าว่า
 ครั้งนั้นกองทัพพม่าแตกยับเยิน ไทยฆ่าฟันพม่า
 เสียตายมากนัก ที่จับเป็นได้ก็มาก เสียทั้งช้างม้า
 พาหนะเสบียงอาหาร แลเครื่องอาวุธ ยุทธภัณฑ์เป็น
 อันมาก แลเห็นใหญ่เห็นว่าไทยได้ไวทั้งหมดไม่
 เหลือ ไปสักกระบอกเดียว เรื่องราวการสงคราม
 ครั้งรบพม่าที่ท่าดินแดงมีเนื้อความดังกล่าวมา.

การแต่งกลอนเพลงยาวนิราศในเวลาไปทัพฤ
 ไปเที่ยวทางไกล เป็นการที่ชอบแต่งกันมาแต่ครั้ง
 กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ยังมีตัวอย่างปรากฏอยู่
 เช่นเพลงยาวนิราศของหม่อมพิมเสนเป็นต้น เหตุ

ใดจึงพอใจแต่่งนิราศกั้น คิดดูก็พอเห็นได้ ด้วยใน
 เวลาเดินทัพฤาเวลาไปเที่ยวที่ต่องไปในเรือหลาย ๆ
 วันมีเวลาว่างมาก นิ่ง ๆ นอน ๆ ไปจนเบื่อก็ต่อง
 หาอะไรทำแก้รำคาญ ผู้มีความรู้ในทางวรรณคดี
 ก็หันเข้าหาการแต่งกลอนแก้รำคาญ จึงชอบแต่ง
 นิราศ ที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
 ทรงพระราชนิพนธ์นิราศทำดินแดงก็ด้วยเหตุนี้เอง
 พระราชนิพนธ์เรื่องนมผู้พิมพ์ไว้กับเพลงยาวเรื่อง
 อื่น แล้วพิมพ์ต่อกันมาอีกหลายครั้ง แต่ที่พิมพ์
 กันนั้นมักวิปลาศกลาศเคลื่อนมาก ซ้ำหลงกันไป
 ว่าเป็นเพลงยาวของเจ้าฟ้าจาดครั้งกรุงศรีอยุธยาด้วย
 ฉบับซึ่งได้ชำระถูกต้องดีมีแต่ที่ในหอพระสมุด
 วชิรญาณ เพราะฉนั้นจึงเห็นว่าสมควรจะพิมพ์
 ออกเฉพาะเรื่อง ให้ได้อ่านกันแพร่หลาย แล
 รักษาพระราชนิพนธ์ไว้อย่าให้สูญเสีย.

พระราชนิพนธ์ นิราศท่าดินแดง

๑ แสนรักสุทรักภิรมย์สมร

ทุกอนงค์ทรงลกษณ์อันสุนทร

สถาพรพูนสวาทดีสวัสดิ์

ประกอบศักดิ์ดีสมบุรณ์จำรูญเนตร

อัครเศงอนงามจำเวญศรี

แสนกระสันบันบัวนฤดีทวิ

มีมโนเสนห์น้อมถนอมนวล

อันราคะมิให้เคองระคางชอง

ปองประคองน้อมเนื่อนวลสงวน

หวังสวาทมิวิชาดอารมณ์ครวญ

เป็นที่ชวนชูช่นทุกอิริยา

เกษมศุขภิรมย์สมสมาน
 เคยล้าราญมิได้แรมนिरาคา
 ไม่นิราศขาดชมสักเวลา
 บำเรอล้อมพร้อมหน้าไม่ราวัน
 นิจาเอ๋ย ไต่กรรมจึงจำไกล
 มาช้าให้ทุเรศร้างมไหสววรรษ
 ก็เพราะมีอริราชไทยัน
 เขาหักหน่นด่านแดนบุริรมย์
 จึงต้องกรูกริธาพลากร
 มาจำจรรจากศุขเกษมสม
 สาระพดถึงสวสดีที่เคยชม
 ก็นิยมให้วิโยคด้วยจำเปน
 เมื่อน้ออกกนาเวศทุเรศสถาน

แสนสงสารสุดอาไโดยใครจะเห็น
 พิเศษที่ศนาเจ้าทุกเข้าเย็น
 เพราะเกิดเชิญจึงต้องละสละมา
 ครนถึงค่านตาลทเวศทวิถึง
 คนึ่งโนให้หวนละห้อยหา
 ถึงนางนองเหมื่อนพ้องชดนา
 ยิงอาทวาอาวรรณส์ทอนใจ
 ครนถึง ไชลอนทวาร^๑ ยิงถานแล
 ให้หวาดแหวอารมณ์ตั้งจะลุ่มไซ
 จนลุดองคลองชดามหาไซย
 ย่านไกลสุดสายในตาแล
 เหมื่อนอกเราที่นิรามาทุเวศ

๑ ที่ตั้งไชลอนทวารครั้งนั้น ว่าอยู่ตรงวัดไทรอำเภอบางขุนเทียน
จังหวัดธนบุรี

เหลือสั่งเกตมุงหามาห่างแห
 รก้าเดี่ยวเปลี่ยวดินฤดีแด
 จนล่วงกระแสด้าครบุรีไป
 ลุสสถานบ้านบ่อนาขวาง
 ำให้อางขนางวอนรจนกรรมลใหม่
 ถึงย่านซ้อเหมื่อนพิซ้อสังวรใจ
 มีไต่ มีถ้าเอียงเทียงธรรม
 เมื่อถึงสามสิบสามคตแล้ว
 แคล้วแคล้วเหมื่อนจะกลับมารบับขวัญ
 คล้ายคล้ายอษฎงค์พระสุริยนต์
 กีบรรลุถึงคลองสุนักชไน
 พอชลาถอยถดลงลตผง
 เรือคังเคองเขินไม่เดินได้
 พลพายรายก้นลงเขินไป

เหมือนเชิญใจเคื่องจิตรที่จากมา

ครั้นเพลาสุริยาอรุณเรือง

แสงประเทืองเบืองบุรพทิศา

พอดกติกแล้วให้ลองนาวาคลา

ประทับท่าเมืองสมุทบุวิรมย์

อันฝูงชนชาวบ้านย่านนั้น

ผิวพรรณไม่วันรอยสวดยสม

ไม่เป็นที่ชวนชื่นอารมณ์ชม

ยิ่งเกรียมตรมสุดแสนร่ำใจ

ให้บนบ้วนทวนสวาทิประวัตหา

จะดูใครไม่พาใจชื่นได้

จึงให้ออกนาวาคลาไคล

รีบไปตามสายชลธิ

อนัเรือหลังตงกนสันทงหลาย

ก็พายแข่งแข่งชนไปอึงมี

โหล่นันครนครนทงนาวี

มีแต่ความเกษมสุขไปทุกคน

เลี้ยงเส้าเราเร่งพลพาย

เหมือนรอกหมายสายสวาติทุกชุมชน

ให้อีกอ้วนบ้วนจิตรจลาจล

ถึงตำบลบางกุงเปนคังเลียว

ยังลับไม้ไกลเนตรทุเรศสถาน

ให้แต่ตาลห้วนห้วนกระสันเลียว

ตงเอกามาแต่นาวาเตียว

เปลี่ยวสวาตินิราศไรภิรมย์ชม

มาถึงย่านนกแซวกแสกส่งเลี้ยง

ฟังตำเนียงถอนใจเพียงใจลุ่ม
 เคยยื่นเลี้ยงประ โคมซานตำราญรมย์
 โ๒๒๕๕
 โอ้ครึ่งนมาระงมแต่เลี้ยงนง
 แสนทุเรศเวทหนานิจาเอ้อย
 น้ใครเลยจะเลงเห็นในอก
 ๒๒
 ๒๒
 ไตรระกำซ้ำใจมาหลายยก
 หวังจะบ้องบิตปกให้พ้นไทย
 มิให้หมู่พาลาอาธรรม
 มาย้ายัยेत्रชนันท์บุรีไต่
 จึงสู้อ์สละรักหักใจ
 มาทนทเวศ์อยู่ไทดลเอกา
 ถึงบ่าหรุเหมื่อนพม่าราชรัก
 ๒๒
 ๒๒
 ให้ออกอ้วนครวญใครอาไโดยหา

ครั้นลู่ราชบุรีภิรมยา
 ที่อาทวาทกอารมณ์ค้อยสมประดี
 จึงรีบรวตจัดหมูโยธา
 ให้อยู่รักษาบุรีศรี
 ครั้นอรุณเรืองแสงแว้งวิ
 ก็จรลีนาเวศทุเรศจร
 ต้วนเดิน โดยทางชลมารค
 แสนลำบากด้วยร่างแรมสมร
 กระจายหิวหิวใจให้อาภรณ์
 แต่ชอนชอนชุนเข็ญเป็นนิรันตร
 ถึงท่าราบเหมือนที่ทาบทรวงถวิล
 ยิงโดยคั้น โหยหวนครวญกระสัน
 ด้วยไต่ทุกซอกใจมาหลายวัน

จนบรรลุนิติเต็มมีขนตำบลดมา
 ถ้าถ้าจะใคร่เรียกเต็มมีขนหมาย
 มารายทุกซั้ทุกซั้คั้งหา
 จึงรีบเร่งนาเวศครรวโลกลา
 พอทิวากรเืองจะสายัณห์
 ก็ลูง่วงศิลาท่าลาด
 ชายหาดทรายแดงดั่งแกลงั้สร
 จึงประทับแรมรงยงทนน
 พอพักพวกพลชนั้ให้สำราญ
 พรังพร้อมล้อมวงเป็นหมู่หมวด
 ชาวมหาดตำรวจแลทวยหาญ
 เฝ้าแหนแน่นนั้ตกราบกราน
 นุ่งห่มศรานจำเริญตา

ต่างว่าจะเข้า ไหมหักคึก

หัวฮักขอชน้อสา

ไม่คิดกายขอถวายชีวา

พร้อมหน้าถวนทั่วทุกตัวไป

แต่ตรีกาที่ จะผลาญอรินราช

จน โสภาสแสงจันทร์จ้าวไร่ไซ

ให้ชุกคิดอาวรรณส์ท่อนใจ

ถึงอนงค์นางในไม่รู้วาย

ด้วยเคยทอดทศนาไม่รารัก

ภิรมย์รักตรวองรำบำเรอถวาย

บ้างเฝ้าแหนมอบเมียงเรียงราย

กรกราย ไบภพชันีพาน

ยิ่งเราร้อนถอนทอดฤไทยทุกชั

เมื่อเคยศุขฤาณาเลื่อมทุกสิ่งสมาน

จนล้มลงที่ตำรงตำรืห้การ

แต่เดือตตาลอารมณ์ไม่สมประดี

จนเพลาลีบทุ้มยั้งรุ่มร้อน

ให้ยกพลนิกกรออกจากที่

กระบวนทัพชบช้อนมามากมี

ให้มัสเทือนกองทัพองวาริน

ถึงม่วงชุมเหมื่อนเมื่อเคยประชุมเฝ้า

ยั้งร้อนเรารอกำหนดประวัตถวิล

ยามเสวยเคยเห็นเป็นอกจัน

แต่ดินถึงเนื้อวิมลมาลย์

แดนเทศเลื่อมสิ้นสิ่งสวาท

ด้วยนิราศแรมร้างทางสถาน

ถึงยามขึ้นมิได้ ชนสำราญบาน
 แต้นนานสวาทิเวณไม่เห็นใคร
 ถึงปากแพรกซึ่งเป็นทีประชุมพล
 พร้อมพลพลนิกรน้อยใหญ่
 ค่ายคูเขื่อนขันธ์ทั้งนั้นไซ้
 สรรพตแต่งไว้ทุกประการ
 จึงรีบรัดจัดโดยกระบวนทัพ
 สรรพต้วยพยุทวยหาญ
 ทุกหมู่หมวดตรวจกันไว้พร้อมการ
 ครั้นได้ศัภวารเวลา
 ไหยกชนตามทางไพรโยคสถาน
 ทิ้งบกเรือล้วนทหารอาสา
 จะสังหารอริราชพาลา

อันสติศย้อยู่ยังทำดินแดง

ครันเดือนสามวันแรมเก้าค่ำ

ย่ำรุ่งสี่บาทอรุณแสง

จึงให้ยกพลรณแรง

ลวณกำแหงหาญเหี้ยมสังครามครัน

ไปโดยพยุหบาตรวิทยา

พลนาวาตามไปเป็นหล่นหล่น

สพริบพร้อมนำหลังตั้งกัน

โห่สนั่นสเทือนท้องนทีธาร

รีบเร่งพลพายให้เร่งพาย

ฝนสายชลเชียวฉ่ำฉาน

ถึงตำแหน่งแก่งหลวงศิลาताल

ชลธารไหลเชียวเป็นเกลี่ยวมา

แต่จำเภาะเตราะตรอกซอกทาง
 แก่งเกาะช้ตขวางอยู่หนักหนา
 แส่นลำบากยากใจที่ไคลคลา
 ใครจะเห็นเวทนาบนันตามี
 สองวันบรรลุถึงวังยาง
 คณิงวังอ้างว้างเกษมศรี
 เคยเป็นสุขทุกทีวารাত্রี
 ไ้อักรานี้มีกรรมมาจำไทด
 ถึงบางลานย้งตาลทรวงสมร
 ให้ชุนชอนอารมณ์หม่นใหม่
 จึงเร่งรีบนาวาคลาไคล
 มาถึงไคลชลธิคีชรินทร์
 สูงส่งตรงโตรกโตตเดี่ยว

อยู่ริมสายชลเขี้ยวกระแสดิ้นธุ์

พรายแพรวตึงแก้วแกมนิล

บักขินบินรืองระงมไพโร

บ้างจับไม้รายเรียงบนเชิงเขา

บ้างวงเหงาหาคู่พิศมัย

นกเอี้ยงยังรูมีอาไฉย

อกเราฤาจะไม่วេทนา

ครั้นบรรลุถึงศาลเทพารักษ์

อันพิทักษ์ปากน้ำประจำท่า

มีแต่ศาลสนโตษอยู่เคกา

คิดมาเหมือนนอกพิทจากจร

เห็นอารักษ์แล้วคิดสังเวชจิตร

มาไรมิตรเหมือนพรา้งแรมสมร

สารพัดจะวิบัติอนาทร

แต่ร้อนแรมตามทางทุเรศมา

ครั้นมาถึงวังนางตะเคียน

พิศเพี้ยนมิ่งไม้ไบหนา

คังเคียงเรียงเรียบริมชลา

สาขารื่นรมสำราญใจ

ต้นไม้เปล้าเปล้าอยู่สล้าง

เหมือนไม้กระถางวางเรียงงามไสว

ชมพลาจพลาจรีบนาวาไป

บรรลุล่วงมาได้หลายตำบล

มาทางพลาจแสนคนึงหา

นัยนาแลดับไพรสณฑ์

ยิ่งแต่ศาลร่านร้อนทุรนทน

จนลุตถเขาท้องไอยวรามย์
 เปนช่องชั้นเชิงผาศีลาลาด
 รุกขชาติวินรวยสวดยสม
 ไพจิตรพิศพรรณอยู่น่าชม
 ลมพัดพากลิ่นสุมาลย์มา
 มีท่อธารน้ำพุตุดัน
 ตลอดดั้นไหลลงแต่ยอดผา
 เปนไปลงปล่องช่องชั้นบรรพต
 เช่นช้ำดั่งสายสุหร่ายริน
 บ้างเป็นท่อแฉวงทางหว่างบรรพต
 เดียวลัดไหลมาไม่รู้สิ้น
 น้ำใสไหลชอกคีชรินทร์
 แสนถวิลถึงสวาคีไม่คลาศคลา

เกษมศุขสรงสนานสำราญเวียง
 บรรเทึงจิตรพิศวงหรรษา
 ชลอได้ ก็ จะ ไคร่ชลอมา
 ให้เป็นที่มาศุกทุกนางใน
 คิตเคยเมื่อเคยสรงสนาน
 สุธาธารทีพรศัสตไส
 อน्हอมทวนอวลอบสุมาโดย
 มาร้างไรสุคนธกำจร
 เจ้าเคยถวายนุชาสุธาสรง
 อน्हบรจงทีพรศกเศร
 เคยไพบุลยด้วยตรุณนิกร
 ทั้นมาจำจรรอยเอกา
 ชมเขาดำเนาพนาวาส

แสนสวาที้^{๕๗}ไม่วายถวิลหา
 ถึง^{๕๗}ไพรโยคปลายแดนนัครา
 มีให้หยุดโยธาเร่งคลาไคล
 แต่เห็นทางท่าชลา^{๕๗}นั้น
 เปนเกาะแก่งขดขม^{๕๗}ล้วนเนินไศล
 ยากที่นา^{๕๗}จะหลีกไป
 จึงสั่งให้^{๕๗}อรังยงนาวา
 เร่งรีบคชสารอัคร
 บทจรตามแถวแนวพฤษกา
 ชมพรรณมิ่งไม้^{๕๗}นานา
 บ้างทรงผลปนผลกาเขียวขจี
 ทางต้น^{๕๗}สาชาคูน่าชม
 วนร่วมมิตแสงพระสุรศรี

สดับเสียงบักษาสุวาทิ
 ถึงค่างบางชนวิเวกตง
 เสนาะเสียงจกระจันสนั่นไพร
 แม่ม่ายล่องไฉไนบาระหง
 เรไร้องหรีงหรีงอยู่ริมพง
 ต่งเสียงตังสำเนียงอนงค์นวล
 คิตคล้ายลม้ายเหมือนคนตรี
 จำเรียงรเรื่อย ไรย ไหยหวน
 ยิ่งขับซาบอาบชื่นอารมณ์ช้วน
 กำสรวณว่าเหว่ทุเร ไรย
 ฟังแต่เสียงสำเนียงนกวิหคร้อง
 วิเวกก้องเกินไพรฤไทยไหย
 รุกขชาติแก่วงกวัดสับดี ไบย

ลม ไชยคั่นจรศจรงใจ

ตวันรอนอ่อนแสงจะอัสฏงคต

เหล่าจตุรงค์เตรียมกายทั้งนายไพร่

แรมรอนนอนแนวพนาไผ่

เขตรไศลบาระหงตงคอน

นอนเดี่ยวเปลี่ยวทเวศทวิทุกข

ไม่มีสุขเวารอนสทอนถอน

แสงจันทร์ส่องสว่างกลางอัมพร

ยิ่งอาวรณ์หวังสวาคีไม่ขาดคิด

วายุพัดพานดวงศศิธร

เขจรจรบงเมฆมิตสนิท

พิรณโรยไปรยปราชโยไม้ชิต

สท้านจิตรเจียนจกเป็นไผ่ใจ

เย็นฉ่ำน้ำพาลอองฝน
 มาทนทเวศ์ครึ่งนี้จะมีไหนด
 ถึงทั้งหลายหนาวกายได้ผิงไฟ
 ไม่เหมือนพี่หนาวใจที่ในทรวง
 เห็นดาวตึกนักรหวนรวิญจวนหา
 ในอุราเพียงทบด้วยเขาหลวง
 อนหามหาที่เขามาทางปวง
 ไม่หนักทรวงเหมือนพี่หนักอาลัยไกล
 เขาหนักหามถึงตกใดพัก
 พี่หนักกรกนไม่ปลงเอาลงได้
 มีแต่คอนข้อนทุกข์ทุกวันไป
 จะเห็นใจฤาที่ใจการุญกัน
 แต่นอนนิ่งกลังกลับไม่หลับสนิท

ยิ่งคิดคิดก็ยิ่งโทมน์ศีลันต์

จนอรุณเรืองศรีระวีวรรณ

จึงให้ยกพลชั้นธยาตรา

ออกจากเนินผาศิลาพนันต์

เร่งรัดทวยหาญทั้งซ้ายขวา

ไปตามแถวแนวในพนาวา

พอสूरียาสายันต์ลงรอนรอน

ก็ถึงด่านท่าขนุน โดยหมาย

ให้ตั้งค่ายตามเชิงศิขร

แล้วรีบเร่งพลพลนิกร

ทั้งลาวมอญเขมร ไทยเข้าโจมตี

ทัพพม่าอยู่ยังท่าดินแดง

แต่งค่ายรายไว้เป็นถ่วงถ่วง

๕ ทั้งเสียบียงอาหารสารพินมี
 ๕ ตั้งสร้างสรรคธานีทุกประการ
 ๕ มีทั้งพ่อคามาชาย
 ๕ วานรายกระท่อมพลทุกสถาน
 ๕ ดำนหลังท่าทางวางสะพาน
 ๕ ตามลห่านห้วยน้ำทุกตำบล
 ๕ รอยเส้นมีฉางระหว่างค่าย
 ๕ ถ้ายเสียบียงมาไว้ทุกแห่งหน
 ๕ แลวแต่่งกองร้อยอยู่คอยคน
 ๕ จนตำบลสามสบครบครัน
 ๕ อน์ค่ายคูประตูหอรบ
 ๕ ตบแต่่งสารพัดเป็นที่มั่น
 ๕ ทั้งชวากหนามเขื่อนคูบองกัน

เปนชั้นชั้นอันคับมากมาย
 ให้ทหารเข้าหัก โหม โรมรัน
 สามวันพวกพม่าก็พังพ่าย
 แดกยับกระจัดพลัดพราย
 ทิ้งค่ายคอยน้อยใหญ่ไม่ต่อตี
 ให้ติดตามไปจนแม่กษัตริ
 เหล่าพม่าบริวารตลัดหนี
 บ้างก็ตายกายกองในบ่ถพี
 ด้วยเศษะบารมีที่ทามา
 ทิ้งใจจะอุประถัมภก
 ยอยกพระพุทธศาสนา
 จะบ่องกันขอบชื่อนทลีมา
 รักษาประชาชนแลมนนตรี

จะบำรุงทั้งฝูงสุรางค์กรีก
 ให้โอศุเรศเป็นสุขจำเวญศรี
 ครั้นเสร็จการผลาญราชไพร่
 ก็ให้กรีธาทัพกลับมา
 ทั้งทิวาราตรีไม่หยุดหย่อน
 ดุวยอาวรณ์ทนทเวศถวิลหา
 แสนคนึงถึงสวาที่ไม่คลาศคลา
 แต่พร่ำปรารภนั้นเป็นอาจิณ
 จิตรเจ็บจะขาดด้วยนิราศรศ
 จะอดไวกก็สุดอาลัยถวิล
 อันบ่าวาบรรบราชไพริน
 ถึงจะไว้ศรศิลป์ที่ชิงไชย
 ก็พอจะพยายามตามตี

ให้ชนะไฟจริงได้
 จะสั่งสงครามรักนี้หนักใจ
 ด้วยไรศรรศสวาดีจะราวี
 อันแสนศึกทั้งหลายก็พ่ายแพ้
 ยากแต่จะรบรักให้หน้ายหน้า
 ที่ลำบากแต่หลังในครุรง
 สุดที่จะปรับทุกชกกับผู้ใด
 อันผู้สร้างค่านางทั้งหลาย
 ยังก่ออยู่คู่ชสบายฤาโฉน
 ฤาในจิตคิดอ่านประการใด
 อย่าอำไว้งแท้จริงแต่จริง เอย. ฯ

จบพระราชนิพนธ์

